

«Contes infantils de la guerra»

Exposició

El Comissariat de Propaganda va organitzar, conjuntament amb el Departament de Cultura, la I Fira del Llibre, que tingué lloc el juny del 1937

Producció editorial infantil duta a terme durant la Guerra del 1936 al 1939, posant l'accent en el bàndol republicà. Partint de la col·lecció privada de Freixes-Garriga, l'exposició ens mostra com els contes infantils van passar a formar part de l'engranatge propagandístic del moment. Els contes es van convertir en una arma singular per ensenyar als més petits el món dual de bons i dolents que, en certa manera, s'estava enfrontant de forma fratricida al camp de batalla. Comissariada per Sergi Freixes i Jordi Garriga, mostra com aquesta literatura es va convertir, com l'adulta, en part de l'engranatge propagandístic del moment.

CUENTOS DE ANTONIORROBLES
EN LA COLECCIÓN DE
"CUENTOS ESTRELLA"

Palomitas de "Totón"
de pan y de guerra aún.

Cinco años, en cinco guerras,
una mujer labó la tierra.

El gordinista influyente
y las tres mujeres de Cristina.

Automóviles usados
que de morir son capaces.

CADA CUENTO:
UNA PESETA

Llévat a la luna en día
hasta la Comisaría.

LOS MÚSICOS
IMPROVISADOS

cuento de Grimm, cambiado
de nuevo por Antoniorroble
ILUSTRACIONES DE BARRALDI

UM jiu llobatós fonia un amor
don la bella, comia d'altres
mertes això però les fones del
mortal la fonia d'altres i no se
podia treure! El seu sentit era
a la boca.

—Més aviat veig, no veig a
la boca, o a que això de la fonia
no, però no la fonia que no
no veig això no veig. La fonia
no veig que el fonia, però de
això que això la fonia, de fonia
que fonia això fonia.

La fonia la fonia.

—Y no te de fonia de fonia
fonia de la fonia que te la
fonia de fonia "Cachaca?" —
no te de fonia.

—El fonia de fonia el fonia. A
el fonia me fonia me fonia.

El fonia veig fonia la fonia
de fonia, fonia a fonia.

Després de un fonia de fonia,
fonia me fonia me
se fonia això que se
fonia fonia.

—Per a la fonia
fonia de fonia.

—Això fonia de fonia.
fonia. fonia fonia de fonia de fonia, p
no me fonia fonia.
Cada me fonia fonia
fonia, no veig de fonia
fonia fonia, p no ve
fonia fonia.

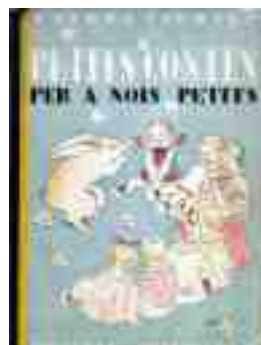
—Y no te de fonia
fonia a la fonia? —
fonia de fonia.

El **Comissariat de Propaganda** de la Generalitat republicana, dirigit per Jaume Miravittles, estava clarament influenciat per la Unió Soviètica a l'hora d'entendre que els infants eren els futurs garants de la revolució. I no només des del vessant purament literari, sinó també a través de tots els recursos que acompanyen els contes. La literatura infantil i els principals projectes editorials que la van encapçalar tant a Catalunya com a tot l'Estat durant la II República i la guerra espanyola tenien en la literatura russa el seu principal referent. D'aquí neix, precisament, la seva voluntat ideològica, fent-se servir de personatges i contes

tradicionals, que van ser convenientment relatats i revisats amb l'objectiu de fer emergir les desigualtats i la lluita de classes. Les lliures adaptacions de contes tradicionals com *L'anguet lleig*, *El gat amb botes* o *En Polzet* servien per explicar als més petits qui eren els «bons» i els «dolents».

El llibre de *l'Auca del noi català antifeixista i humà* o el d'*El més petit de tots* en serien els casos més marcats ideològicament, però la resta també participaven d'aquesta atmosfera combativa que intentava crear nous ciutadans, des d'una perspectiva laica, per a un nou món malgrat el moment bèl·lic que s'estava vivint.

L'exposició entra pels ulls

Però a banda d'aquesta influència, que s'entén perquè un cop esclatada la guerra les esquerres van rebre el suport soviètic, no tot el contingut ideològic bevia d'aquest estat de coses. No oblidem que durant els anys de la República es va fer una tasca ingent pel que fa a integrar la població en el món de la cultura. Les reformes educatives, l'alfabetització, el foment de la lectura, van anar acompanyats de tota una revolució que afectava l'ètica i l'estètica. La feina feta pels artistes i els intel·lectuals en un món que tenia en les avantguardes la font d'una autèntica revolució cultural arribava al disseny, a la il·lustració, a l'edició i a les impremtes. Naixia una nova forma d'educar, però també l'explosió de les arts del llibre dirigides cap a la cultura popular. Això es reflectí durant la República, però també mentre va durar la guerra.

En aquest sentit, cal remarcar la feina feta per autors com Salvador Perarnau, Rafael Tasis, Lola Anglada, Manuel Amat i Antoni Rovira i Virgili, o com artistes de la talla d'Antonio Robles, Elena Fortún, Àngel Ferran, Quelus, Salvador Perarnau, Pitti Bartolozzi, Mauricio Amster, Artur

Moreno, Junceda, Ramon Puyol, Durban, Berta i Elmer Hader, Obiols, Xirinius, Antoni Clavé o la mateixa Lola Anglada.

Per fer-nos una idea completa de com va evolucionar aquesta estètica, paga la pena passar per *piscolabis librorum* (<http://librorum.piscolabis.cat>), un blog que ens mostra una anàlisi acurada, tant de contingut com estètica, d'algunes de les obres més importants d'aquest període. I per ampliar els coneixements sobre la literatura infantil durant la República, llegiu «Contes catalans il·lustrats de la Segona República (1931-1939), continuïtats i canvis».

És important recalcar els aspectes tant ideològics com estètics, perquè la mostra, com no pot ser de cap altra manera, posa l'accent en el gran treball fet pels artistes republicans. Això no obstant, al final de l'exposició, un parell de plafons ens mostren les intencions i les formes de l'edició de contes en el bàndol feixista, i la comparació no s'aguanta. Publicacions com *Flechas y Pelayos* ens tornaven la mirada cap a un tipus d'edició que, contingut a banda, no comptava amb professionals de la mateixa envergadura. Però malgrat això, abans que res, l'exposició entra pels ulls.

Quan analitzem la producció destinada a un públic infantil hem de tenir en compte que és un sector editorial molt divers, ja que hi ha diferències d'edat i interessos molt heterogenis dins d'aquesta franja de lectors. Malgrat que hi hagi aquests problemes inicials, no hi ha cap mena de dubte que tradicionalment aquesta dificultat ha servit per innovar, a través dels il·lustradors, l'experimentació tipogràfica, formats, continguts literaris... Per aquest motiu, en els llibres infantils moltes vegades tant el contingut com el continent van junts, perquè la il·lustració i l'aspecte físic tenen una importància cabdal a l'hora de fer més atractiu i comercial un llibre. En certa mesura, el llibre infantil esdevé un objecte artístic per si mateix per la cura que a vegades hi ha en el seu resultat final.

En el llibre infantil són fonamentals dos conceptes bàsics que poden anar en paral·lel o a vegades fins i tot divergir, com són la necessitat d'evasió i l'aspecte pedagògic. L'evasió és important per atrapar el jove lector a la lectura, però moltes vegades s'ha posat massa èmfasi en l'aspecte pedagògic, tant de tipus ideològic com catequista. I Catalunya, com veurem, en l'època republicana, i anterior i posterior, tindrà sempre una gran dosi d'aquest aspecte que moltes vegades prevaldrà fins i tot per sobre dels aspectes més lúdics. Com és lògic, les circumstàncies culturals i polítiques queden reflectides en el llibre infantil, com molt bé palesa aquesta exposició. **U**

<http://librorum.picolabis.cat>